

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑

ธรรมาวุธ

ในวงพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าเรานี้ มีภิกษุบริษัทเป็นผู้นำเป็นคติตัวอย่าง เป็นที่อบอุ่นเป็นที่ไว้วางใจของพุทธบริษัทนอกนั้น เช่น อุบาสก อุบาสิกาบริษัท ในครั้งพุทธกาลท่านเป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าผู้ประกาศศาสนธรรม ก็เป็นผู้ทรงมรรคทรงผล อันเลิศเต็มพระทัย จึงทรงนำธรรมะที่ทรงรู้ทรงเห็นนั้นมาประกาศสอนโลก ผู้ได้สดับ ได้รับฟังจากพระพุทธเจ้าก็ได้รับรู้จริงเห็นจริงตาม จนถึงได้เป็นวิสุทธิบุคคลขึ้นมานี้มีมากมาย จากนั้นก็เรียกชื่อเรียกนามว่าเป็นสาวกอรหัตตอรหันต์ แม้ฆราวาสเองก็ยังบรรลุถึงขั้นพระอรหัตต์ได้ แต่รวมแล้วก็เป็นสาวกอรหัตต์ของพระพุทธเจ้าด้วยกัน

ท่านเหล่านี้เป็นผู้ให้ความอบอุ่นแก่ชาวพุทธ มีพวกภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา เป็นสำคัญ นอกจากให้ความอบอุ่นแก่ตนเองได้แล้ว ยังให้ความอบอุ่นแก่ผู้เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวโยงกันมีบริษัททั้งหลาย คือ อุบาสก อุบาสิกา จะเป็นข้าราชการชั้นใดก็ตาม ถ้าเป็นผู้ชายก็เรียกอุบาสก คือชาวพุทธ อุบาสิกาก็เป็นลูกเต้าเหล่ากอของพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกัน ท่านเหล่านี้อยู่ด้วยความอบอุ่น แม้จะห่างไกลจากพระพุทธเจ้าซึ่งปรินิพพานไปนานแล้วก็ตาม แต่ยังมีพระสงฆ์สาวกผู้ทรงมรรคทรงผล ด้วยการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ให้ความอบอุ่นความไว้วางใจ ความตายใจ เป็นหลักใจพึ่งเป็นพึ่งตายแก่ท่านเหล่านั้นเรื่อยมาโดยลำดับ ที่แสดงเหล่านี้คือผลของการปฏิบัติที่ทำได้เห็นจริง ๆ ทรงมรรคทรงผลสำหรับผู้ปฏิบัติจริง ๆ สามารถให้ความอบอุ่นแก่โลกได้ดังที่กล่าวมาแล้วนี้ นี้เราพูดในวงมนุษย์ ส่วนวงเทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมทั้งหลายนั้นเป็นประเภทหนึ่ง ซึ่งได้รับความอบอุ่นจากธรรมของพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกัน

นี่คือผลของการปฏิบัติดี ที่ท่านแสดงไว้ในสังฆคณของบรรดาสาวกทั้งหลาย คือ สุปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติดี อุษุปฏิบัติปันโน เป็นผู้ปฏิบัติตรงแนวต่ออรรถต่อธรรม คือต่อธรรมต่อวินัยต่อมรรคผลนิพพาน คำว่าปฏิบัติดีถ้าพูดให้ตรงกับสิ่งที่เข้าศึกษาปฏิบัติก็คือไม่ได้ปฏิบัติแบบชั่ว ๆ เลวทราม ไม่ว่าจะแสดงออกด้วยกิริยาท่าทางอันใด นับแต่ภายในจิตใจออกมา เป็นเจตนาที่ดีความคิดที่ดี การระบายออกทางกายวาจาความประพฤติดีทั้งนั้น นั้นเรียกว่า สุปฏิปันโน อุชู ก็คือปฏิบัติตรงตามหลักธรรมหลักวินัย หลักธรรมหลักวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติและสั่งสอนไว้อย่างใดก็ปฏิบัติตรงแนวตามนั้น ด้วยเจตนาที่เป็นอรรถเป็นธรรม ไม่หลบ ๆ หลีก ๆ ปลีก ๆ แวะ ๆ ด้วยกลมายาของกิเลสซึ่งมักจะแทรกธรรมอยู่เสมอมา ท่านเหล่านั้นปฏิบัติตรงแนวต่ออรรถต่อธรรมโดยถ่ายเดียว

ญายปฏิบัติปฏิบัติเพื่อความรู้อย่างเห็นจริง ๆ ไม่ปฏิบัติเพียงสักแต่ว่าเป็นชนบธรรมนิยมเป็นประเพณี หรือเป็นไปตามจารีตประเพณีที่พาทำกันมา หรือปุ่ย่ำตายายพาทำมาอย่างนั้น ท่านปฏิบัติเพื่อความรู้อย่างเห็นจริงในธรรมทั้งหลาย จนสุดความสามารถที่จะรู้อะไรเห็นธรรมทั้งหลายได้จริง ๆ สามิจปฏิบัติปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมที่น่ากราบไหว้บูชาตัวเอง นี่ละเหตุที่ท่านดำเนินมา เพียง ๔ ข้อนี้ สมบูรณ์เต็มทีเมื่อไร ก็สามารถจะบรรลุผลนิพพานได้โดยไม่ต้องสงสัย ถ้าไม่ปลีกแหวะในข้อใดข้อหนึ่งเสียเท่านั้น ท่านจึงได้คุณนามว่า สุปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติดี เป็นต้น และสามารถได้รับผลเป็นที่พอใจ จนกลายเป็นสรณะของโลกขึ้นมาในอันดับต่อไป จากตอนที่รู้ที่เห็นแล้วในธรรมทั้งหลาย

เพราะฉะนั้นศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า จึงเป็นสถานที่ผลิตความดีทั้งหลาย ถ้าเป็นน้ำก็สะอาดสุดสะอาด สำหรับชะล้างสิ่งสกปรกทั้งหลาย คำว่าโลกหรือว่าสิ่งสกปรกความไม่ดีทั้งหลาย จะเป็นอะไรไปเป็นผู้ผลิตขึ้นมา เป็นผู้ก่อเหตุขึ้นมาให้เป็นความชั่ว ให้เป็นความสกปรก ถ้าไม่ใช่กิเลสอย่างเดียวนั้น ไม่มีสิ่งใดมาทำโลกให้สกปรกพอที่จะนำศาสนธรรมหรือศาสนา มาชะล้างล้าง ดั่งพระพุทธเจ้าที่มาตรัสรู้แต่ละพระองค์นั้น ก็คืออน้ำที่บริสุทธิ์นั้นมาล้างโลกล้างสงสารที่สกปรกโสมม ตามความสามารถของผู้ที่จะรับได้มากน้อยเพียงไร ที่เรียกว่าโปรดสัตว์นั่นเอง ถ้าไม่ใช่กิเลสจะเป็นอะไรไปเป็นผู้ก่อความชั่วช้าลามกให้เป็นเรื่องสกปรก ให้เป็นเรื่องความทุกข์ความทรมานในสัตว์ทั้งหลายขึ้นมา มีกิเลสเท่านั้นเป็นต้นเหตุที่จะให้สัตว์ทั้งหลายสร้างความชั่ว ด้วยการถูกบีบบังคับ ด้วยการกดขี่ด้วยอำนาจของมันแต่ละประเภท ๆ ให้สัตว์ทั้งหลายได้สร้างกรรมต่าง ๆ กัน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกรรมชั่วที่เรียกว่าสกปรกนั้นแล

ศาสนธรรมที่มาชะล้างก็คือมาบอกมาสั่งมาสอนในแง่ที่ผิดทั้งหลาย ซึ่งเคยผิดมาแล้ว ให้รู้ในความผิดนั้น และชี้แนวทางที่ถูกให้ดำเนิน นั่นละที่เรียกว่าน้ำสะอาดหรืออรรถธรรมมาชะล้างสิ่งสกปรกทั้งหลายซึ่งมีอยู่ในหัวใจของสัตว์ และระบดสาตกระจายออกไปทางความประพฤติหน้าที่การงานทุกอย่าง นี่สัตว์มีกิเลสคนมีกิเลสคละเคล้ากัน จะต้องเป็นเรื่องสกปรก แม้อยู่ลำพังคนเดียวก็ยังสกปรกอยู่ในใจภายในความประพฤติ เมื่อกระจายออกไปสู่สังคมกว้างแคบเพียงไร สิ่งเหล่านี้จะต้องต่างคนต่างกระจายออกหากันแต่ความชั่วช้าลามก และผลิตทุกข์ขึ้นมาให้ได้รับความลำบากถึงขั้นทรมาน นอกจากนั้นยังเป็นมหันตทุกข์มหันตโทษเข้าไปอีก ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของกิเลสประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้เป็นสาเหตุ ให้สัตว์ทั้งหลายได้สร้างความสกปรกขึ้นมา ถึงกับต้องมีศาสนธรรมมาชะล้าง ถ้าสะอาดอยู่แล้วจะไปล้างกันทำไม

ใจของท่านผู้สะอาดหมดจดเต็มที่คือใจที่บริสุทธิ์แล้ว ทุกข์ทางใจท่านไม่มี จึงไม่จำเป็นต้องเอาอะไรไปชะไปล้าง เนื่องจากใจไม่สกปรก ใจสะอาดสมบูรณ์เต็มที่แล้ว มีแต่เพียงธาตุเพียงขั้นที่จำเป็นจะต้องมีความทุกข์ความลำบากตามเรื่องของเขา คนมีกิเลสก็เป็นทุกข์ได้ คนสิ้นกิเลสก็เป็นทุกข์ได้ บรรดาขั้นนั้นมีความเสมอภาคกันหมดด้วย ทุกข์ อนิจจัง อนตฺตา ไม่ว่าสัตว์ว่าบุคคล ไม่ว่าคนมีกิเลสคนสิ้นกิเลส ย่อมมีความทุกข์ความลำบากเช่นเดียวกัน แต่ท่านไม่ได้ถือว่าเป็นพิษเป็นภัย

สิ่งที่เปื้อนพิษเป็นภัยก็คือตัวเหตุผู้ผลิตขึ้นมาให้เกิดขึ้นมาต่างหาก อะไรพาให้เกิด แน่ ท่านก็บอกแล้วเราทั้งหลายก็ทราบ นั่นก็เป็นเรื่องของกิเลส จะเกิดในภพน้อยภพใหญ่ จนกระทั่งถึงเป็นสัตว์ไม่ว่าชนิดใด ต้องได้รับความทุกข์ทั่วหน้ากัน เป็นแต่เพียงว่ามากกับน้อยเพียงไรที่ตนสร้างมาเท่านั้น รวมแล้วก็เป็นสาเหตุมาจากกิเลสอย่างเดียวเท่านั้น จึงต้องมีศาสนธรรมมาชะมาล้าง เช่น พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแต่ละพระองค์นี้ ก็เท่ากับได้นำน้ำคืออรรถคือธรรมมาชำระล้างสิ่งสกปรกโสภณ และความทุกข์ความทรมานแห่งใจสัตว์ทั้งหลายให้มีความบรรเทาเบาบาง จนถึงกับว่าให้ได้หลุดพ้นจากความสกปรกโสภณ และพ้นจากทุกข์โดยประการทั้งปวงในทางใจ

ผู้ที่ประพฤติดูไม่ดี เหลวแหลกแหวกแนวเพราะไม่รู้ไม่เข้าใจ เมื่อได้รับอรรถรับธรรมแล้วก็พยายามเปลี่ยนแปลงแก้ไขตนเอง ด้วยการประพฤติปฏิบัติชอบ และละสิ่งที่เปื้อนข้าศึกอันเป็นเรื่องสกปรกทั้งหลายนั้นไปโดยลำดับ ๆ แต่ละคนแต่ละราย ๆ ต่างคนต่างชำระล้างตัวเอง ก็กลายเป็นคนสะอาดขึ้นมา ใจถึงจะยังไม่สะอาดเต็มที่ก็เริ่มสะอาด เพราะได้รับการชำระล้างจากอรรถจากธรรม

ใจที่เป็นเรื่องใหญ่ในร่างกายของแต่ละร่างละคน เมื่อได้รับการอบรมในทางที่ถูกที่ดี ย่อมจะนำเครื่องมือคือวาจาหรือร่างกายนี้ ไปทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงามอันเป็นผลเป็นประโยชน์ ไม่นำร่างกายอันเป็นเครื่องมือนี้ไปก่อความเสียหาย ให้เป็นความรุกรังสกปรกโสโครก แล้วขนเอาทุกข์ขึ้นมาแบกมาหามทั้งทางร่างกายและจิตใจ เหมือนดังแต่ก่อนที่ยังไม่เคยได้รับน้ำอรรถน้ำธรรมนั้น นี่ละพระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นมาแต่ละพระองค์ ๆ ทำให้โลกได้รับความร่มเย็นและความสะอาดสะอาดอันไปทั่วดินแดน อย่าวว่าแต่แดนมนุษย์นี้เลย เทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมก็ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขทั่วหน้ากัน เช่นเดียวกับมนุษย์เรานี้แล

ด้วยเหตุนี้คำว่าพระพุทธเจ้ามาอุบัติแต่ละพระองค์ ๆ จึงเป็นเรื่องโลกธาตุห้วนไหว จะไม่ห้วนไหวยังไร ธรรมะของพระพุทธเจ้านี้กระเทือนไปทั่วแดนโลกธาตุ ไม่มีโลกธาตุใดที่ธรรมของพระพุทธเจ้าจะไม่เข้าถึงไม่ชะไม่ล้าง นี่ละอำนาจแห่งธรรมเป็น

เช่นนั้น และเป็นลำดับลำดับมาจนกระทั่งถึงพวกเรา สามารถชำระความสกปรกนี้มาโดยลำดับในบรรดาธรรมทั้งหลาย

แต่ครั้งต่อ ๆ มาธรรมชาติที่ผลิตความสกปรกโสมมนี้หนาแน่นขึ้นมาเรื่อย ๆ เพราะคนห่างจากอรรถจากธรรม ห่างจากผู้แนะนำสั่งสอนสด ๆ ร้อน ๆ เช่นพระพุทธเจ้าและสาวกอรหันต์ท่าน จะมีผู้มาสอนอยู่บ้างก็เป็นเพียงเรา ๆ ท่าน ๆ เป็นพระก็พระที่ไม่เข้าอกเข้าใจในภาคปฏิบัติ และเป็นผู้ไม่สามารถทรงมรรคทรงผลทรงนิพาน เป็นแบบที่ว่าคนมีกิเลสสอนคนมีกิเลส นำความจดความจำที่ได้มาจากคำสอนอันเป็นตำรับตำราที่ถูกต้องดีงาม แต่จิตไม่ได้ถูกต้องดีงามก็อดที่จะคลาดเคลื่อนไปไม่ได้ การสอนก็ต้องลุ่ม ๆ คลำ ๆ งู ๆ ปลา ๆ จึงไม่ค่อยมีผลเป็นที่พึงพอใจเหมือนครั้งพระพุทธเจ้าและสาวกท่านสั่งสอนสัตว์โลกในครั้งนั้น

ครั้งต่อมาจิตใจก็ยังเหินห่างจิตจางไปจากอรรถจากธรรม ประหนึ่งว่าธรรมนั้นเป็นเพียงลัทธิ ธรรมนั้นเป็นเพียงตำรับตำราที่เขียนหลอกลวงกันไว้ เป็นสิ่งที่ครีที่ล้ำสมัยไปเสีย ด้วยอำนาจของกิเลสมันเสกมันสรรมันปลิ้นปล้อนหลอกลวง มันลบหลู่ดูหมิ่น หรือลบล้างศาสนาให้ลื่นไถลไปจากความเชื่อความนับถือของสัตว์โลก แต่สิ่งที่จะต้องจดจำหรือสิ่งที่ไม่น่าหนักเพิ่มขึ้นโดยลำดับลำดับนั้น ก็คือผลแห่งการเสียมสอนแห่งการตมต้นด้วยกลอุบายของมันนั้นแล ที่จะให้สัตว์ทั้งหลายได้มีความหลงมกมายยึดถือมากขึ้น ๆ และธรรมะก็ยังห่างเหินไปจากจิตใจ

สุดท้ายธรรมะไม่มี นรกไม่มี สวรรค์ไม่มี บาปไม่มี บุญไม่มีในจิตใจของสัตว์แต่ละดวง ๆ แม้ศาสนาจะมีก็เป็นเพียงตำราเท่านั้น สิ่งที่มีก็คือให้ทำไปตามความชอบใจ ความชอบใจนั้นเป็นกิเลส เป็นเรื่องของกิเลสไปเสียพาให้ชอบใจ พาให้ดีใจ พาให้ยินดีที่จะสร้างที่จะทำ ที่จะเสาะจะแสวงหา กิริยาอาการทุกด้านที่ออกมาจากใจ ล้วนแล้วแต่เป็นกิริยาของกิเลสที่ผลัดดันออกมาเพื่อทำความชั่วชั่วเสียหาย ทำความชั่วช้ำลามกแล้วชนทุกชั้นตั้งแต่ทุกชั้นเล็กทุกชั้นน้อยจนกระทั่งถึงมหันตทุกชั้น เข้ามาสู่จิตใจดวงนั้น โดยกิเลสซึ่งเป็นผู้เสียมผู้สอนเป็นผู้บังคับบัญชา ไม่ได้ไปรับเคราะห์รับกรรมกับสัตว์ร้ายนั้น ๆ เลย นี่จึงเป็นกรรมของสัตว์เอามากมายที่ถูกตมต้นมาตลอด

นี่ก็ศาสนาของพระพุทธเจ้าล่วงมา ๒,๕๐๐ ปีนี้ ไม่ว่าเราว่าท่าน ต่างคนต่างมีหุมิตา ต่างคนต่างได้สัมผัสสัมพันธ์กับกิริยาอาการแห่งความประพฤติของมนุษย์เรา เฉพาะอย่างยิ่งคือชาวพุทธทั้งฝ่ายพระฝ่ายวัดฝ่ายบ้านเป็นอย่างไรบ้าง ก็พอจะทราบได้ว่า กิริยาที่ทำเหล่านี้เหินห่างจากอรรถจากธรรมจากตำรับตำรา ที่ทรงแสดงไว้โดยถูกต้องไปโดยลำดับลำดับ ถึงรู้ที่อยู่เห็นอยู่ก็ไม่ทำตาม ไม่อยากทำในสิ่งนั้นเสีย แต่อยากทำ

ในสิ่งที่จะเป็นข้าศึกต่อตนเองด้วยความพอกพองใจไปเสียอย่างนี้เป็นต้น นี่ละที่ว่า ศาสนาค่อยเสื่อมไป ๆ ดูตัวเองอย่าไปดูที่อื่น

ธรรมเหล่านี้ก็เคยพูดให้ฟังแล้ว ย้ำแล้วย้ำเล่าเพื่อเป็นที่เข้าใจ ให้ระมัดระวัง ภายในจิตใจของตัวเอง อย่าเห็นสิ่งอื่นใดว่าเจริญรุ่งเรืองและเสื่อมไป หรือได้รับความทุกข์มากยิ่งขึ้นกว่าจิตใจของเราแต่ละท่าน ๆ เฉพาะอย่างยิ่งพระนักบวชนักปฏิบัติตั้งเรา ๆ ท่าน ๆ นี้ ถ้าจิตใจเสื่อมไป ความประพฤติเสื่อมไป ความพากความเพียรเสื่อมไป ขนทุกข์เข้ามาในลำดับเดียวกันเป็นอย่างไรบ้าง นี่ละท่านว่าศาสนาเสื่อม ให้ดูตรงนี้อ่า ไปดูที่อื่น

ตำรับตำรามีไว้สำหรับความดีของมนุษย์ แก่ทุกขให้มนุษย์ ไม่ใช่ตำรับตำราที่เป็นสวากขาตธรรมนั้น จะมาพอกพูนความทุกข์ความทรมานให้แก่สัตว์แม้นิดหนึ่ง ไม่ปรากฏเลย ไม่ว่าตำราใดพระไตรปิฎกใด ไม่ปรากฏว่าธรรมนี้ได้ทำสัตว์ทั้งหลายให้ได้รับความทุกข์ความลำบาก เหมือนสิ่งที่เป็นข้าศึกของธรรมคือกิเลสนั้นเลย แต่ก็ไม่พ้นที่กิเลสจะเอาเราเป็นเครื่องมือให้หาเรื่องใส่ธรรมจนได้นั้นแหละ เพราะฉะนั้นโลกจึงไม่อยากจะประพฤติ ไม่อยากประกอบคุณงามความดี เพราะความเชื่อสิ่งจอมปลอมทั้งหลาย ซึ่งคอยกระชิบกระชาบอยู่ภายในใจตลอดเวลา

ถ้าจะทำความดี กิเลสมันเป็นความชั่ว อุบายของมันฉลาดแหลมคมก็กระชิบกระชาบลำบากลำบาก แต่การอยู่ใต้อำนาจของกิเลสมานานเท่าไร ได้รับความทุกข์จนถึงขั้นมหันตทุกข์นั้นมันไม่ให้ระลึกได้เสีย จะให้ระลึกได้แค่ทุกข์ เพราะการฝ่าฝืนกิเลสเพื่อทำความดีนี้ แต่การฝ่าฝืนกิเลสนั้นเราก็มารู้ว่าเราฝ่าฝืนกิเลส เพราะกิเลสจะสั่งสอนให้เห็นว่าธรรมนั้นเป็นกองทุกข์กองโทษ การสร้างธรรม การประกอบความดีเป็นทุกข์ไปเสียอีก

ความจริงการประกอบความดีนั้นมีผลเป็นสุข แต่การต่อสู้กับสิ่งกีดขวางคือกิเลสนี้ก็ยอมต้องทุกข์เป็นธรรมดาของกิเลสที่มีมากน้อย แต่นี้กิเลสไม่ให้เราทราบไม่ให้เราารู้เสีย ด้วยการปิดหูปิดตาปิดใจไว้หมดไม่ให้คิด จะให้คิดแต่เรื่องที่จะเปิดทางให้กิเลสเข้าทำลายธรรมความดีงาม ก็คือทำลายตัวของเรามาจากความดีงามนั้นแล ถูกมันปิดกั้นไว้เสีย เปิดแต่ทางที่จะเป็นผลประโยชน์แก่มัน ให้เราคิดเราทำเราเคลื่อนไหว เพราะฉะนั้นความเคลื่อนไหวของโลก โลกที่นี้ให้หมายถึงหัวใจเรา จึงหนักแน่นไปในทางที่ต่ำช้าเลวทรามโดยลำดับลำดับ การจะสร้างคุณงามความดีมีแต่ความลำบากลำบาก มีแต่สิ่งที่กีดขวาง เหมือนกับว่าธรรมนี้เป็นธรรมชาติที่กีดขวาง ธรรมนี้เป็นคู่กรรมคู่เวรต่อมนุษย์ทั้งหลายไปเสีย โดยไม่คิดว่ากิเลสทั้งร้อยทั้งพันเปอร์เซ็นต์นั้นแลเป็นตัวกีดขวาง เป็นตัวกระชิบกระชาบ เป็นตัวหลอกลวง เป็นผู้ไม่ให้ทำ การฝืนความชั่วไปทำ

ความดีนั้นจึงต้องเป็นทุกข์ แน่ มั่นไม่ให้เกิดนี้เสียเรื่องของกิเลส จึงลำบากสำหรับผู้ปฏิบัติทั้งหลาย

ธรรมเหล่านี้ใคร ๆ จะพูดละพิจารณาซิ ต้องปฏิบัติให้รู้ให้เห็นก็จะพูดได้เอง ถ้าไม่รู้พูดไม่ได้ จะเอาอะไรมาพูด ต้องรู้ต้องเห็นถึงจะพูดได้ เพราะกิเลสมันละเอียดขนาดไหน ขนาดที่ว่าอยู่กับเราเรามองไม่เห็น เราไม่รู้ได้ ระลึกไม่ถึง นั้นฟังซิ เพราะกิเลสมันลึกกว่ามันละเอียดกว่าความรู้ความเห็นของเราที่จะอาจเอื้อมสอดแทรกรู้ตามมันได้ ด้วยเหตุนี้จึงต้องอาศัยอรรถธรรมซึ่งเป็นน้ำที่สะอาด หรือเป็นกลองที่ทันสมัย ล้ำยุคล้ำสมัย หรือว่าเหนือกิเลส จึงสามารถที่จะสอดส่องมอทะลุเข้าไปเห็นกิเลสเป็นชั้นเป็นตอน เป็นประเภทหนาบางของกิเลสโดยลำดับลำดับ ชำระเข้าไปล้างเข้าไปโดยลำดับ เห็นเข้าไปรู้เข้าไปด้วยอรรถด้วยธรรม จนกระทั่งละเอียดสุด สติปัญญาธรรมยิ่งละเอียดเหนืออื่น ก็ต้องมองเห็นหมดทะลุโปร่งไปหมด เช่นนี้แล้วทำไมจะไม่เห็นกลมายาของกิเลสที่ทำลายสัตว์ด้วยกลอุบายใดบ้างละ นี่สำคัญตรงนี้

เราอยากจะทำแต่ให้เต็มปาก ทั้ง ๆ ที่ตัวเท่ากระจอนกระแต่นี้ว่า เรื่องของกิเลสแล้วถ้าถึงไม่เห็นในภาคปฏิบัติ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนและทรงรู้ทรงเห็นมาแล้ว จึงมาสั่งสอนจิตตภาวนา อย่างไรก็ไม่มีทางที่จะทราบจะรู้จะเห็นเงื่อนต้นเงื่อนปลายของกิเลสนี้ได้เลย ก็จะเป็นวิภูวนอยู่นี้ตลอดไป วกไปเวียนมา ๆ ด้วยความหุนหันตกตบอดทางจิตใจอยู่เช่นนี้ตลอดก็ตลอดก็กลับไม่มีการนับ เหมือนกับนักมวยที่เขาต่อยกันจนถึงขั้นสลบไปแล้วจะไปนับทำไม มันจะไปรู้เรื่องราวอะไรคนสลบหรือคนตายแล้วนั้น

นี่ก็เหมือนกัน วิภูวนนี้ตายตัวถึงขนาดนั้น เพราะกิเลสทุกกิเลสต่อยจนถึงขั้นอย่างน้อยสลบ มากกว่านั้นเหมือนว่าตายจมไปเลยทั้ง ๆ ที่จิตนั้นไม่ฉิบหาย แต่ก็จมไปด้วยอำนาจแห่งกรรมบีบบังคับไม่รู้สึกตัวเลย และจะหมุนกันอยู่อย่างนี้ตลอดไป ถ้าไม่ใช่ธรรมะของพระพุทธเจ้าในภาคปฏิบัติ ปฏิบัติกำจัดมันเข้าไปโดยลำดับลำดับ จนกระทั่งถึงทะลุโปร่งไปหมดแล้ว อย่างไรก็ไม่มีทางรู้ทางเห็น ไม่มีทางจะได้เลย มีแต่ทางจมไปตามกลมายาหรืออุบายของมันโดยถ่ายเดียวเท่านั้น

ขอให้ท่านทั้งหลายระลึกและจำไว้ให้ดีในคำนี้ และให้หนักแน่นในภาคปฏิบัติ คือจิตตภาวนาให้เหนียวแน่นแก่นที่สุด เพราะความทุกข์ในการประกอบความพากเพียรของเรา แม้จะทุกข์ขนาดไหนก็ไม่ได้เท่าเสียหนึ่งของความทุกข์ที่เคยเป็นมาในวิภูวนนี้ตลอดก็ตลอดก็กลับ ทั้งทุกข์ธรรมดาและมหันตทุกข์จนนับไม่ถ้วนนับไม่ได้เลย มากขนาดไหนในเราคนเดียวนี้ นี่พิจารณาซิ อันนั้นทุกข์มากกว่าความพากเพียรของเราที่จะฝืนกิเลสด้วยความทุกข์อันนี้ หรือด้วยความฝืนกิเลสนี้เพื่ออรรถเพื่อธรรม เอ้า ทุกข์ขนาดไหนทุกข์ เราจะหวังให้พ้นในชาตินี้ เอ้าทุกข์ในชาตินี้ด้วย

ความเพียร เพื่อยังอรรถยั้งธรรมเข้าสู่ใจ เป็นธรรมสมบัติหรือสมาธิสมบัติ ปัญญา สมบัติ นิพพานสมบัติ เอาทุกข์จะเป็นอะไรไป แม้แต่เขาทำการทำงานทำอะไรทำนาทำกิจการต่าง ๆ เขายังต้องมีทุกข์ติดตามไปด้วยกันทั้งนั้น ดังงานบางอย่างถึงเป็นถึงตายก็ยังมี เรานี้ยังงี้ก็ไม่ตาย

สติปัญญาให้ใช้ตลอดเวลาที่ขุมนุ่นวนวายกับความทุกข์ ทุกข์เพราะอะไร ทุกข์นี้เป็นสังขาร อย่าให้ทุกข์มาทับถมเราเฉย ๆ โดยหาเหตุผลไม่ได้ ให้ทุกข์ด้วยการพิจารณาเป็นสังขาร ทุกข์นี้จะไม่ทุกข์ ผู้ปฏิบัติต่อธรรมประเภทสังขารนี้จะเป็นผู้เพลินในธรรมทั้งหลาย ในเวลารู้เวลาเห็นกัน หรือเข้าถึงตัวสังขารจริง ๆ แล้วเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่ทุกข์นี้จะป้อนภัยต่อเรา เป็นที่ขยี้แซงในขณะที่เป็นขึ้นมาจากการประกอบความเพียรนั้นพอให้เกิดความเข็ดหลาบ ความคิดเช่นนี้เป็นความคิดสมุทัยที่จะเสริมทุกข์ให้มีกำลังมากขึ้นจนถึงขั้นเข็ดหลาบ แต่ถ้าเป็นความทุกข์ที่จะให้รู้เห็นกันด้วยมรรคมีสติปัญญาเป็นสำคัญ นี้เรียกว่ามรรคแต่ละอย่าง ๆ พิจารณาจนเข้าถึงกันแล้ว ความทุกข์นี้จะป้อนทุกข์สัง

ถึงขั้นนี้แล้วผู้พิจารณาจะมีความเพลินโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัวละว่าเพลินยังงี้ เมื่อเข้าถึงขั้นขุมนุ่นกันจริง ๆ เป็นอย่างนั้น จนสามารถแยกกันออกเป็นคนละสัดละส่วนว่าทุกข์ก็เป็นทุกข์ กายก็เป็นกาย จิตก็เป็นจิต ทั้งสามนี้แต่ก่อนประหนึ่งว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เหมือนไฟกับฟืนหรือเชื้อไฟ เมื่อแยกออกแล้วฟืนก็เป็นฟืน ไฟก็เป็นไฟ เราก็คือเราไม่เดือดร้อน นี่ก็เหมือนกัน จะทุกข์มากทุกข์น้อยอย่าไปคิดให้เสียผลเสียประโยชน์ เพราะเป็นกลอุบายของกิเลสหลอกอีกประเภทหนึ่งเหมือนกัน ให้ประมวลงเรื่องความทุกข์ที่เราเป็นมาในวิภวณนี้ จะได้มีจิตแก้ใจต่อสู้อันทานมัน

พระพุทธเจ้าทรงสอนโลกไม่ผิด ถึงเราไม่รู้ก็ตาม ให้ฟังเชื่อท่านผู้ฉลาดที่ทรงผ่านมาแล้วรู้มาแล้วเห็นมาแล้วนำมาสั่งสอนโลก ว่าการเกิดตายของจิตวิญญาณแต่ละดวง ๆ นั้น ไม่มีสิ่งใดเสมอแล้วในความมากมาย มากถึงขนาดที่ว่าไม่มีอะไรเสมอ ไม่มีสิ่งใดจะเป็นคู่แข่งของจิตวิญญาณแต่ละดวง ๆ ที่แบกกองทุกข์เรื่อยมาด้วยความเกิดความตาย ด้วยวิบากกรรมต่าง ๆ ที่ตนสร้างไปในตัว ๆ แห่งภพชาตินั้น ๆ ทุกข์นี้ทุกข์มาก ทุกข์ยืนนานมานานแสนนาน ถ้าแก้ไม่ได้ในชาตินี้ในปัจจุบันนี้แล้วก็ต้องแบกกันไปอย่างนี้ เป็นกันไปอย่างนี้ ดังที่เคยเป็นมาฉันใด จะเป็นไปฉันนั้นเหมือนกัน นั่นฟังซิหนักไหมความทุกข์ที่แบกมามากน้อยนี้ เมื่อเชื่อพระพุทธเจ้าแล้วทำไมจะไม่ใจหาย

ผู้เชื่อตามหลักความจริงของพระพุทธเจ้า ว่าที่จะแบกทุกข์ต่อไปข้างหน้านั้น ทำไมจะไม่ใจหายละ เพราะเหตุไร เพราะพระพุทธเจ้าผู้ทรงสั่งสอนโลก ถ้าหากว่าเราพูดอย่างภาษาตลาดให้ฟังอย่างถึงใจของเราแล้ว พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนโลกด้วยความ

ใจหาย อยากให้พ้นอยากให้หลุด อยากให้ผ่านไปได้สุด ๆ ร้อน ๆ แม่น้ำที่หนึ่งก็ไม่
 อยากให้สัตว์ทั้งหลายจมอยู่ในกองฟืนกองไฟในหม้อน้ำร้อนนั้นเลย จึงสอนอย่างถูก
 ต้องแม่นยำ สอนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย สอนด้วยพลังของจิตพลังของความเมตตาซึ่ง
 ออกมาจากพระทัยที่บริสุทธิ์ ที่ได้เห็นทั้งโทษทั้งคุณอย่างถึงพระทัยแล้วทุกอย่าง การ
 สอนธรรมจึงไม่มีใครที่จะสอนด้วยความหนักแน่นแม่นยำ และพระเมตตาเต็มสัดเต็ม
 ส่วน ประหนึ่งว่านำใจหายหรือว่าใจหายเหมือนพระพุทธรเจ้าสั่งสอนสัตว์โลกนั้นเลย ฟัง
 ชี

พระสาวกก็รองกันลงมาเป็นลำดับจากพระพุทธรเจ้าในการสั่งสอนโลก เพราะ
 ท่านก็ตะบันกันกับกิเลสสมุทัยและทุกข์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นของคู่กันกับสมุทัยนี้มาหนัก
 ขนาดไหน มากขนาดไหน ประจักษ์ใจขนาดไหน ด้วยการแก้การถอนนี้ก็คือมรรค ท่าน
 ทราบทั้งคุณและโทษโดยสมบูรณ์ในหัวใจของท่าน แล้วทำไมท่านจะสอนโลกด้วยความ
 อ่อนแอ สอนพอเป็นพิธี สอนพอให้กิเลสหัวเราะเยาะได้ละ ท่านจะเป็นอย่างนั้นไม่ได้
 ท่านต้องสอนให้เต็มภูมิประหนึ่งว่าใจหายเช่นเดียวกับพระพุทธรเจ้านั้นแล สอนด้วย
 ความเมตตา เพราะเห็นสัตว์ทั้งหลายจมอยู่หาประมาณไม่ได้เลยว่าจะหลุดจะพ้นไปเมื่อ
 ไร

ถ้าจะพูดถึงว่ามองไปเมื่อไรก็เห็นจมอยู่แต่ในหม้อน้ำร้อน ๆ จมอยู่ในฟืนไฟ
 จมอยู่ในกองทุกข์ในอันตรายซึ่งเป็นมหันตทุกข์ตลอดเวลา มองไปเมื่อไรก็เห็นอย่างนั้น
 ไม่มีเวลาซึ่งจะว่าง ถ้าเราจะพูดถึงสายตาไม่มีว่างจากสายตาว่าสัตว์ทั้งหลายไม่มีกอง
 ทุกข์ ไม่ได้ผ่านสายตาเลยนี้เป็นไม่มี นอกจากถึงกับไม่อยากมอง เพราะสลดสังเวชสัตว์
 ทั้งหลายที่มาจมอยู่อย่างนี้ เพราะความประมาท เพราะความไม่รู้ของตนเองมาทำบาป
 มาทำกองทุกข์ให้ตนเอง หรือมาทรมานตนเอง มาบีบบังคับตนเองอยู่อย่างนี้ ไม่อยากรู้
 ไม่อยากเห็นไม่อยากดู ถึงขนาดนั้น

นั่นละการสอนโลก ถ้าหากว่าจะพูดถึงความเผ็ดร้อนก็เผ็ดที่สุตร้อนที่สุด จุด
 ลากอย่างเต็มพระทัยไม่มีที่จะอ้อมแรง เรื่องพระพุทธรเจ้าสอนโลก สอนเต็มเม็ดเต็ม
 หน่วยสอนเต็มกำลัง จุดลากเต็มพระกำลังความสามารถของพระองค์นั้นแล ตามแต่
 สัตว์ทั้งหลายรายใด ๆ ที่จะพอเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร พระองค์ก็ทรงทราบอีกเช่น
 เดียวกัน เราพิจารณาซิ

คำว่าสัตว์โลกมีใครบ้าง ถ้าไม่นับตัวเราเข้าด้วยแล้วเราเป็นอะไร ไม่เป็นสัตว์
 โลกจะเป็นสัตว์อะไร เปรตผีก็เคยเป็นมาแล้ว เวลานี้เราก็เป็นสัตว์โลกรายหนึ่งเหมือน
 กัน เราไม่ค้ำบังหรือว่า ความทุกข์ทั้งหลายที่กล่าวมาเหล่านี้ไม่มีอยู่กับเราหรือมีอยู่
 กับเรา เอ้า ตั้งปัญหาถามเจ้าของชี นักปฏิบัติต้องเป็นอย่างนั้น ขุดค้นเข้าไปหาเหตุหา

ผล เพราะสิ่งเหล่านี้เราเจอมาแล้วด้วยกันทั้งนั้น ได้รับความทุกข์ความทรมานถึงขั้นมหันตทุกข์ไม่มีใครแข่งใครได้ ก็คือเรื่องจมอยู่ในวิภวภูฏะเกิดตาย ๆ ด้วยอำนาจของวิบากกรรมนี้แล เมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมความเพียรของเราจะไปย่อหย่อนอ่อนข้อ กลัวแต่จะเป็นจะตายจะทุกข์จะลำบากเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ด้วยการประกอบความเพียรเท่านั้นเกินไป ให้กิเลสกลุ่มมเสียดลบสนิทในความเพียร ถึงกับเซ็ดหลาบในความเพียร ถึงกับเซ็ดหลาบในความทุกข์ ไม่สมควรอย่างยิ่งกับนักปฏิบัติเราซึ่งเป็นลูกศิษย์ตถาคตผู้มีเหตุมีผล ด้วยความเชี่ยวชาญเฉลียวฉลาดไม่มีใครเกินพระพุทธเจ้าเลย ให้นำมาคิดในเรื่องเหล่านี้ เอมามาซึ่งน้ำหนักกันในเรื่องความทุกข์ของการประกอบความพากเพียร

นี่เราพูดถึงเรื่องการเป็นมาและที่จะเป็นไปข้างหน้า ช่างหน้ากับข้างหลังไม่มีเงื่อนไขเงื่อนไขคล้ายเหมือนกัน เรายังจะพอใจทนต่อไปอยู่หรือ เรายังจะสามารถอาจหาญอยู่หรือ ว่าจะต้องแบกทุกข์ไปเช่นเดียวกับที่เป็นมานี้ ทุกข์ในปัจจุบันเพียงเท่านั้นเรากลัว แต่ทุกข์ในอนาคตถึงขั้นมหันตทุกข์ซึ่งเคยเป็นมาเหมือนอดีตนั้น จะเป็นอย่างนั้นเราไม่คิด เราไม่กลัวหรือ เอมาคิดนักปฏิบัติ ต้องใช้ปัญญาอย่างนั้นซิ การปลุกจิตปลุกใจนี่คืออรรถคือธรรมคือมรรค ส่วนความคิดที่จะทำให้เราเซ็ดเราหลาบ ให้ชี้เกียดชี้คร้านทอดถอนอ่อนแอ เป็นแต่เรื่องของกิเลสมันกลุ่มสัตว์ทั้งนั้น ถ้าไม่รู้ให้รู้เสียแต่บัดนี้ เอาให้ดี เอาให้จริงการปฏิบัติตัวเอง นี่เราพูดถึงเรื่องความจมของสัตว์

พระพุทธเจ้าท่านทรงรู้ทรงเห็นทรงเป็นมาแล้วทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะฉะนั้นการแนะนำสั่งสอนสัตว์โลกจึงทรงสั่งสอนอย่างเต็มพระทัย เต็มเม็ดเต็มหน่วยมาได้ ๔๕ พระพรรษา นอกจากนั้นพระเมตตายังไม่ลดละ ยังต้องประทานพระโอวาทคือสวากขาตธรรมไปอีกถึง ๕,๐๐๐ ปี ประทานไว้เพื่อใคร ก็ประทานไว้เพื่อสัตว์โลก จะเป็นสัตว์โลก รายไหนถ้าไม่หมายถึงตัวเราผู้ได้ยินได้ฟัง ผู้ปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมอยู่นี้จะหมายถึงใคร

อ้าว เรามีกำลังวังชาความรู้ความฉลาดขนาดไหน ทุ่มลงไปเพื่อฆ่ากิเลสไม่เสียหาย ไม่ขาดทุนสูญดอก ให้ขยับลงไปในการประกอบความพากเพียร ให้ทำความเซ็ดหลาบแก่ตัวเองที่เป็นมาแล้วก็ดี ที่จะเป็นไปข้างหน้าก็ดี คือจิตดวงนี้มันไม่ตายนั่นเอง ถึงจะทุกข์ทรมานขนาดไหน มหันตทุกข์ขนาดไหนเวลานั้นก็ต้องยอมรับ แต่ให้เราคิดว่าเราเอาไฟมาจี้ตัวของเรานี้ไม่ถึงขั้นตายแหละ อย่างมากเพียงเจ็บแสบปวดร้อนเท่านั้น เราจะทนได้ไหม เราพอทนไหมเพียงชั่วโมงหนึ่ง ชีวิตของเรานี้มีเป็นหลายปี ๕๐,๖๐, ๗๐,๘๐ ปี ยืนนานขนาดไหนไม่ถึงตาย แต่เราจะทนความทุกข์เพียง ๕ นาทีที่ถูกไฟจี้นี้ เราทนได้ไหม พิจารณาซิ นี่ละการไปตกนรกหมกไหม้ถึงใจจะไม่ฉิบหายใจไม่ตายก็ตาม

แต่การทนทุกข์ทรมานซึ่งเทียบกันกับถูกไฟจี้มันเป็นอย่างไร พิจารณาซิ ใครจะไปยอมเสียตัวถึงขนาดนั้น ต้องรีบปิดออกทันที

อันนี้ก็เหมือนกัน สิ่งที่จะเผาเราได้แก่ความทุกข์ คนไม่ตายมันทุกข์มันลำบากกว่าคนตายนั้นซิ คนตายแล้วไม่รู้ร้อนรู้หนาว ใครจะทำอะไรก็ไม่ทุกข์ไม่เดือดร้อน แต่คนที่ทุกข์ทั้งยังไม่ตายนั้นชัทรมาณขนาดไหน นั่นละใจที่ไม่ตายถูกทรมานอยู่ถึงขนาดนั้น พิจารณาซิว่าทุกข์ขนาดไหน เราควรที่จะนำมาพิจารณาให้ละเอียดลออ เพื่อเสริมกำลังความพากเพียรสติปัญญาศรัทธาของเราให้หนักขึ้น ๆ จะได้หลุดจะได้พ้นไปเมื่อหลุดพ้นไปจากสิ่งจองจำทั้งหลายนี้แล้ว จะหาอะไรเทียบไม่ได้เลย

นั่นละที่พระพุทธเจ้าท่านเห็นโทษของกิเลส เพราะเห็นคุณค่าแห่งธรรมที่เหนือกว่า ไม่มีอะไรเสมอแล้วในสามแดนโลกธาตุนี้ ท่านจึงเรียกว่า โลกุตระธรรม แปลว่า ธรรมเหนือโลก เหนือโลกคืออะไร คือเหนือกิเลสเครื่องผูกพัน เครื่องมัดสัตว์ทั้งหลาย เครื่องทรมานสัตว์ทั้งหลาย พระองค์ก็นับอยู่ในจำนวนที่เคยถูกทรมานจากธรรมชาตินี้มาแล้ว จึงเห็นโทษอย่างถึงพระทัย แล้วประกาศกังวานแก่บรรดาสัตว์ทั้งหลายด้วยอรรถด้วยธรรม ผู้ที่พอจะไปได้ก็ให้ได้ไปทันพระองค์ที่จุดไปลากไปในเดี๋ยวนั้น ๆ ผู้ควรจะไปไม่ได้ก็พาตบั้นไต่เอาไว้ ได้แก่ศาสนธรรมคำสั่งสอน ให้อุตสาหะพยายามประพฤติปฏิบัติตาม ว่าอย่างนั้นความหมาย ทางสายนี้จะตรงเข้าสู่ความสงบเย็นใจตรงเข้าสู่ความสิ้นทุกข์โดยประการทั้งปวงทั้งนั้น นั่นพิจารณาซิ นี่ผู้ปฏิบัติจะเป็นผู้สามารถรู้เรื่องของกิเลสไปได้โดยลำดับลำดับ

ถ้าหากเราจะพูดเป็นก๊กเป็นเหล่าเป็นโคตรเป็นแซ่แล้ว ไม่ว่าจะปู่ย่าตายายของกิเลส โคตรแซ่ของกิเลสประเภทใด จะประมวลเข้ามาดูหน้ามันได้หมดในภาคปฏิบัติ และสังหารกันด้วยจิตตภาวนาทั้งนั้น เรียกว่าล้างป่าช้ากันที่นั่น ถ้าล้างกิเลสได้สิ้นไปจากหัวใจแล้วไม่เกิดอีก นั่นเรียกว่าล้างป่าช้า เราจะประมวลมาเห็นได้หมดด้วยจิตตภาวนานี้ อย่างอื่นไม่มีทางที่จะเห็นได้เลย เราเองก็มองไม่เห็น นอกจากศาสนธรรมนี้เท่านั้น เป็นเครื่องสังหารกิเลส เป็นเครื่องชะล้างกิเลส เป็นเครื่องล้างป่าช้าคือความเกิดตายให้สิ้นไปจากดวงใจดวงนี้แล้วไม่ต้องหมუნ

นิพพาน ปรหม์ สุข ก็คือจิตดวงนี้ที่พ้นจากสิ่งกดขี่บังคับทั้งหลายซึ่งเคยเป็นมาแล้วเท่านั้น ไม่มีอย่างอื่นเป็นนิพพาน ดินน้ำลมไฟไม่ใช่ นิพพาน ทุกสิ่งทุกอย่างในแดนโลกธาตุนี้ไม่ใช่ นิพพาน ไม่ใช่ผู้ที่เสวยบรมสุข มีใจเท่านั้นเป็นผู้เสวยความสุขเป็นนิพพาน นิพพานหรือไม่นิพพานก็ตามเถอะ นั่นเป็นชื่อ ขอให้ทำใจของเราให้บริสุทธิ์ เห็นประจักษ์แล้ว ไม่ต้องเสกสรรไม่ต้องไปถามใคร เป็น สนฺทิฎฐิโก เต็มหัวใจนี้ก็พอแล้ว จะว่านิพพานไม่นิพพานไม่สำคัญ แต่นี้ขยายคำออกไปตามท่านแสดงไว้ในภูมิของ

ศาสดา ท่านสอนไว้อย่างกว้างขวางละเอียดลอมมาก ให้เหมาะสมกับภูมิของสัตว์โลกที่จะเดินตามซึ่งมีนิสัยต่าง ๆ กัน กว้างแคบหยาบละเอียดลึกตื้นฉลาดแหลมคม

อย่าให้จนตรอกจนมุมว่าพระพุทธเจ้าไม่ทรงสอนไว้ ให้เป็นเหมือนกับว่านกบินบนอากาศ ไปที่ไหนไม่มีคำว่าอากาศสิ้นไปแล้วหมดไปแล้ว ไม่มีทางบินไม่มีทางเดินอย่างนี้ไม่ให้มี บินไปไหนบินได้ทั้งนั้นถ้าไม่กลัวเหนี่ยวกลัวเมื่อยหรือปีกหักเสีย นี่ก็เหมือนกับความรู้ความสามารถของใครก็ตาม ขึ้นชื่อว่าพุทธบริษัทที่รู้ตามพระพุทธเจ้าแล้ว ไม่มีติดมีข้องว่าพระพุทธเจ้าไม่ทรงสอนไว้ พระพุทธเจ้าไม่มีภูมิ เรามีภูมิมากกว่าอย่างนี้ไม่เคยมี นี่ละธรรมพระพุทธเจ้า ท่านถึงบอกว่านิพพาน ๆ นั่นก็เหมือนกัน เป็นชื่ออันหนึ่งเพื่อให้ทราบตามธรรมดาของโลกต้องมีสมมุติ แม้ธรรมวิมุตติก็ต้องตั้งชื่อให้มีสมมุติขึ้นไว้ เมื่อเข้าถึงแล้วก็หายสงสัยเอง

เราอย่าหวังพึ่งสิ่งใดดูสิ่งใดให้มากยิ่งขึ้นกว่าธรรมวินัย ซึ่งเป็นแถวทางเดินเพื่อความหลุดพ้นทุกข์โดยถ่ายเดียวเท่านั้น ให้เป็นที่มั่นใจ ให้เป็นที่หนักแน่นฝากเป็นฝากตายกับหลักธรรมหลักวินัย อย่าต้อตึงฝ่าฝืนในสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ให้ดำเนินให้บำเพ็ญด้วยความขยันหมั่นเพียร ให้จริงให้จังต่อทุกสิ่งทุกอย่าง ทำอะไรให้พิณิจพิจารณา เรื่องสมาธิไม่มี เอาเอาให้มีทำไมจะมีไม่ได้ ธรรมนี้สอนจิตเพื่อให้เป็นสมาธิแท้ ๆ ธรรมนี้สอนจิตเพื่อให้มีปัญญาเฉลียวฉลาดทันกลมายาของกิเลสแท้ ๆ ธรรมนี้เป็นธรรมชาติที่เป็นเครื่องสังหารกิเลสให้สิ้นซากไปจากใจโดยแท้ ไม่ใช่ธรรมที่กิเลสจะมาเหยียบย่ำทำลาย หรือเหยียบหัวขยี้หัวอยู่เปล่า ๆ ธรรมของพระพุทธเจ้าไม่เคยมี นอกจากผู้ปฏิบัติธรรมเท่านั้นจะไม่เป็นท่า ปล่อยให้กิเลสย้ายดีแตกไปเสียหมด เครื่องมือแทนที่จะเอาไปสังหารกิเลส กลับให้กิเลสเอามาสังหารตัวเสีย เพราะความโง่เขลาเบาปัญญาของตัว หรือความไม่เอาไหนของตัว มีเท่านั้น

เรื่องธรรมแล้วเป็นอาวุธที่ทันสมัย ท่านเรียกว่า “ธรรมอาวุธ” ทันสมัยมาแต่กาลไหน ๆ อยู่แล้ว พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ในโลกนี้มีกี่ล้าน ๆ พระองค์ มีแต่ตรัสรู้ด้วยธรรมเหล่านี้ทั้งนั้น ไม่มีสิ่งอื่นมาเป็นเครื่องตรัสรู้ธรรม เพราะฉะนั้นขอให้เป็นที่มั่นใจ เอาให้จริงให้จัง ประพฤติปฏิบัติตัวด้วยความเข้มงวดกวดขัน ด้วยความเข้มขันแล้ว กิเลสนั้นเป็นสิ่งที่จะขาดจะหลุดลอยไปได้ไม่เหลือ เพราะอำนาจแห่งธรรมอาวุธคือเครื่องมีสังหารนี้ ถ้าเป็นน้ำก็ไม่พ้นจากน้ำนี้จะทำให้สะอาดได้ ดังที่กล่าวไว้แล้วเบื้องต้น

นี่ก็เคยพูดเสมอ มันหากเป็นในธาตุในชั้นในจิตใจนี้แล เพราะสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับโลกกับสงสารอยู่ตลอดเวลา ทำไมจะอดคิดไม่ได้ เฉพาะอย่างยิ่งพระณที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของเรา อะไร ๆ ก็ต้องเข้าจุดนี้ก่อน ๆ เรื่องความคิดความอ่านอะไรก็ดี มักจะคิดเรื่องความรับผิดชอบของตัวเองนี่ก่อน ก็คือพระณที่มาศึกษาอบรม เป็น

ยังเรื่องความพากความเพียร เป็นยังเรื่องจิตใจ สมาธิเป็นยังใจ ปัญญาเป็นยังใจ
จิตใจมันจดจ่ออยู่ตรงนี้

เรื่องการปฏิบัตินี้ยิ่งร่อยหรอเข้าไป ๆ เรายิ่งจะเป็นรายหนึ่งแห่งความร่อยหรอ
ด้วยแล้วก็ยิ่งใช้ไม่ได้เลย เราคนหนึ่งเป็นผู้จะทรงไว้ มีความเข้มแข็งมีความขยันหมั่น
เพียร ตลอดถึงเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งมรรคซึ่งผลวิมุตติหลุดพ้น นั้นถึงจะถูก ใครขาดไปก็ตาม
บกพร่องไปก็ตาม เราอย่าให้บกพร่องนี้เป็นความถูกต้อง คนนั้นร่อยหรอคนนี้ร่อยหรอ
เราก็เป็นคนร่อยหรอบวกกันเข้าไป มันเกินไปและอดสลดสังเวชไม่ได้นะผมผู้สั่งสอน
หมู่เพื่อนมานานก็ดี สั่งสอนจนหมดไส้หมดพุง ธาตุชั้นก็อ่อนลง ๆ จะเทศน์จะสอนแต่
ละครึ่งละคราวต้องได้คิดได้อ่านไตร่ตรอง เรื่องธาตุเรื่องชั้นนี้เองก่อนอื่นก่อนใด เวลา
เวลาที่เกี่ยวข้องกับอะไร ๆ บ้าง ประมวลเข้ามาแล้วก็มาสู่ธาตุชั้น ว่าธาตุชั้นเวลานี้จะ
พอเป็นพอไป พอแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนได้มากน้อยเพียงไร ต้องได้คิด เมื่อเห็นว่าพอ
จะเป็นไปได้แล้วก็ต้องประชุมอบรมแนะนำสั่งสอน ขอให้หมู่เพื่อนได้เห็นอกเห็นใจแล้ว
ตั้งใจประพฤติปฏิบัติตัว ให้ได้ทรงมรรคทรงผล

ธรรมะของพระพุทธเจ้านั้นสด ๆ ร้อน ๆ แน่ ตายจะให้คอขาดก็ขาด แต่ความ
เชื่อว่าธรรมของพระพุทธเจ้าสด ๆ ร้อน ๆ นี้ไม่มีถอน ไม่มีบกบางแม้ชนิดหนึ่งเลย เชื่อ
ขนาดนั้นแหละเราเชื่อธรรมของพระพุทธเจ้า ฉะนั้นขอให้ทุกท่านตั้งอกตั้งใจประพฤติ
ปฏิบัติ

เอาละการแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร ยุติเพียงแค่นี้